

אלא שתות.

אגב שנזכר כאן, שהחביות בולעות שתות, מביאה הגמרא מעשה זה, שיש לו קשר לאמור במשנתנו:

באתריה דרב יהודה, רמו ארבעים ותמני כוזי ברנא, אזיל דנא: בשיתא זוזי, והוה פריס רב יהודה, שיתא שיתא בזוזא [במקומו של רב יהודה, היה הנוהג למלאות חבית בארבעים ושמונה מידות של "כוזא", שהיא מידה מסוימת של יין, ומחירה הסיטונאי של החבית בימות הבציר היה ששה זוז; ורב יהודה נעשה חנוני, והיה מוכר שש כוזי בזוז].

ב-1 עושה הגמרא את החשבון, כמה כוזי מתוכם נשאר לו כדי להרויח בהם, ומקשה:

והרי דל תלתין ושיתא כוזי בשיתא זוזי שקנה, פשו ליה תריסר כוזי לרויח, דל עוד תמניא בשביל שתותי שכולעת החבית, פשו לחו רק ארבעה לרויח של רב יהודה, ואם כן תיקשי: האמר שמואל: המשתכר⁽¹⁾ אל ישתכר יותר על שתות, אבל שיעור זה הרי מותר!⁽²⁾

[הפחת מן היין שלשים ושש כוזי שמכרם בששה זוז, כדי לכסות את הקרן של כל

החבית שהיה ששה זוז, ותמצא שנשאר לו שנים עשר כוזי למכור ולהרויח בהם; ואולם היה נפסד רב יהודה עוד שמונה כוזי שהם שתות של ארבעים ושמונה, משום בלע החבית, ונמצא שנותר לו לרב יהודה ארבעה כוזי בלבד שאת תמורתם הוא מרויח; ומקשה על כך הגמרא, שהרי אמר שמואל שלא ישתכר החנוני יותר משתות, אבל שתות יכול הוא להרויח, ואילו רב יהודה הרויח פחות משתות!].

ומשנינן: איכא עוד ריוח לרב יהודה של גולפי [החבית עצמה] ושמריא [שמרי היין], שאת כולם היה קונה בששה זוז.

ותמהינן: אי הכי הרי נפיש ליה טפי משתות, הרי נמצא שהרויח הוא יותר משתות?! ושמואל הרי אמר, שהמשתכר אל ישתכר יותר משתות!?

ומשנינן: איכא טרחיה ודמי כרזנייתא, [מגיע לרב יהודה תוספת עבור טרחתו, ותשלום שכר הכרוז המכריז על סחורתו של רב יהודה],⁽³⁾ כלומר: שתות שאמרו חכמים, הוא הרויח על ההשקעה במחיר הסחורה, אך את שכר טרחתו ושאר הוצאות שיש לחנוני, הרי הוא מגלגל על הלקוח.

שנינו במשנה: אם היה שמן מזוקק אינו

ישתכר כדינו ויאכל יגיע כפיו, משיהא נצרך לבריות.

ובתוספות הרא"ש כתב: "וקים ליה, דרב יהודה היה יכול להשתכר יותר אם היה רוצה, ואתא לאשמועינן דאין להשתכר יותר, דאם לא היה יכול להשתכר יותר, מאי אתא לאשמועינן".

3. כן פירש רש"י בלשונו הראשון, ובלשון שני

1. אין דין זה אמור אלא בדברים שיש בהם חיי נפש, אבל בשאר דברים אין הגבלה בריוח.

2. ביארו התוספות, שנקטה הגמרא בפשיטות, שאם היה רוצה להרויח יותר היה יכול, ולכן הקשתה הגמרא למה לא עשה כן.

והריטב"א הוסיף: כיון שמותר להשתכר עד שתות, אין לו לתלמיד חכם לוותר בזה, כי מוטב

יוציא לו שמרים, אם היו קנקנים ישנים לא יוציא לו בלע:

ותמהינן: והא אי אפשר — אפילו אם היו הקנקנים ישנים — דלא בלע [הרי אי אפשר שלא יבלעו הקנקנים כלל, ואף שהם ישנים], ולמה שנינו שלא יוציא לו בלע כלל!?

אמר תירץ רב נחמן:

משנתנו עוסקת בקנקנים מזופפין [טוחים מבפנים בזפת],⁽⁴⁾ וקנקנים כאלו כיון דטעון טעון [משנטענו בבלע כשהיו חדשים, שוב אינם בולעים כשהם ישנים].

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר: אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה, הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה; אבל חכמים חלוקים עליו, וסוברים שאינו מקבל עליו פחת מן השמן בשביל השמרים.

אמר אביו: כשתמצא לומר, כשתדקדק ותדע מיצויין של דברים, תמצא, שכך הוא ביאור מחלוקת רבי יהודה וחכמים:

לדברי רבי יהודה: המוכר לחבירו שמן סתם, בזמן שכבר שקעו ושקטו השמרים, והשמן בחזקת מזוקק, מותר למוכר לערב את השמרים שהיו בשמן וירדו לקרקעית החבית, ולתת ללוקח שמן מעורב בשמרים.⁽⁵⁾

ואילו לדברי חכמים: אסור לערב שמרים, ומשום שבחזקת מזוקק לקח הלוקח הימנו, והמוכר מקלקל את השמן.⁽⁶⁾

ומפרשת הגמרא:

לדברי רבי יהודה מותר לערב שמרים, והיינו טעמא דמקבל, מטעם זה מקבל הלוקח לפחות מכמות השמן שנמכרה לו, ומשום דאמר ליה המוכר ללוקח: אי בעי לערובי לך מי לא ערבי לך?! השתא נמי קביל! [הלוא אילו הייתי רוצה לערב לך את השמרים בשמן, וכי לא הייתי יכול?! ואז הרי היה פוחת מידת השמן שהייתי נותן לך, ולכן אף שאיני מערב, אפחות לך ממידת השמן שאני נותן לך].

מן החבית, אסור לחזור ולערבן, משום שהם מפסידים את השמן, ושוב אינו מזדקק; ומדבריו נראה שהוכחתו היא מהמשך הסוגיא, וראה מה שיתבאר בזה בהערה בהמשך הסוגיא.

6. נתקשו הראשונים, שהרי הגמרא מקשה בהמשך על רבי יהודה, למה לא יאמר לו הלוקח "הרי מחלת לי", והגמרא מתרצת שרבי יהודה לשיטתו; ואם כן למה אומרת הגמרא שטעמם של חכמים הוא משום שאסור לערב שמרים, והרי יש לומר שטעמם הוא משום מחילה?! וכתבו התוספות, שהמשנה עוסקת בין כשהשמן הוא בעין ובין כשאינו בעין, וכשהשמן הוא בעין, אין שייך מחילה, כיון שיכול לומר לו

גרס רש"י "דמי ברזייתא", והוא מלשון ברזא [ברז], והיינו שאומנות מיוחדת יש בפתחת נקב בחבית כדי למכור ממנה מעט מעט, ודמי האומן הם "דמי ברזייתא".

4. בתוספות נתקשו, שהרי לעיל בגמרא בעמוד א מבואר, שחביות טוחות בזפת בולעים יותר! ותירצו בשני אופנים:

האחד: אין הזפת משפיע על הבלע רק בחדשים ולא בישנים.

השני: אין הזפת משפיע אלא בשמן ולא בייין.

5. כתב הריטב"א, שאינו מותר לערב אלא כשהשמרים הם בתחתית החבית, אבל אם פרשו

ומשנין: משנתנו במוכר לבעל הבית ולא לחנוני עסקינן, הבעל הבית אדרבה ניהא ליה בצילא נוח לו יותר לקבל שמן צלול, מאשר שמן מעורב בשמרים].

עוד מקשה הגמרא על דברי אביי: ולימא ליה הלוקח למוכר: מדלא ערבית לי אחולי אחלת לי והואיל ולא עירבת לי בכל אספקה, הרי מחלת לגבין! (8)

ומשנין: רבי יהודה לטעמיה, דלית ליה מחילה, כלומר: רבי יהודה לשיטתו שאין תולים במחילה אם לא פירש.

דהא תנן: מכר לו את הצמד, [הוא העול המוטל על השוורים ומצמידם], אם אמר

לפני שהגמרא מסיימת את דברי אביי, מקשה הגמרא על דברי אביי: דקא סלקא דעתין שהנידון הוא בחנוני שקונה אצל סיטונאי כמות גדולה של שמן, והוא מספק לו את השמן מעט מעט במשך זמן, ולפיכך מקשינן: ולימא ליה [יאמר לו] הלוקח למוכר:

אי ערבית ליה הוה מוזבן לי, אבל השתא מאי אעביד ליה!!? לחודיה לא מוזבן לי! [אילו היית במשך כל זמן אספקת השמן מערב לי את השמרים בשמן, כי אז הייתי אף אני מוכר שמן מעורב בשמרים, אבל עכשיו שאתה נותן לי לוג ומחצה שמרים לאחר שכבר מכרתי את השמן, וכי מה אעשה בהם?! הרי איני יכול למכור שמרים לבדם]. (7)

אך הריטב"א פירש את טענתו, שהיות וכבר פרשו השמרים מן השמן, שוב אי אפשר לערבם, ואינו נמכר כמו שמן שעירבו בו את השמרים ששקעו בתחתית החבית; והיינו שאומר לו החנוני, היות ואתה נותן לי שמרים כשכבר פרשו, שוב איני יכול לערבם, ואילו היה יודעים הלוקחים מזה לא היו רוצים לקנות ממני; ומלשון הריטב"א משמע, שמכאן הוכיח שיש חילוק לענין עירוב שמרים, בין שמרים שבתחתית החבית לשמרים שכבר פרשו; ולפי זה נמצא, שלביאורו של רש"י אין לנו מקור לחלק לענין עירוב בין שמרים שפרשו לשמרים שבתחתית החבית; וכבר נתבאר בהערה לעיל, שמדברי התוספות לעיל מבואר בהדיא, שהם חלוקים על הריטב"א.

8. תמה ב"אילת השחר": וכי ב"מחילה" אנו עוסקים?! הרי הקנין הראשוני היה על תשעים ושמונה וחצי לוג שמן, ולוג ומחצה שמרים,

קח עתה את השמרים ותערבם בשמן [כלומר: ומה שמקשה הגמרא לרבי יהודה משום מחילה, היינו משום שהמשנה עוסקת אף באופן שהשמן אינו בעיץ]; ראה עוד מה שהוסיפו בזה. ותירוצם לא יתכן לפי מה שכתב הריטב"א [הובא בהערה לעיל], שאינו יכול לערב את השמרים כשפרשו מן השמן.

ואכן הריטב"א הביא בשם התוספות [וכן הוא בתוספות הרא"ש ובתוספות רבינו פרץ] לפרש באופן אחר: "דליכא למיתלי במחילה אלא בשכבר מדד ונתן לו, ומשנתנו מדברת בין בשכבר מדד לו, או בשעדיין לא מדד לו, אלא הקנה לו בחליפין"; וראה עוד מה שכתב הריטב"א עצמו בישוב קושיית התוספות.

7. נתבאר על פי לשון רש"י, שכתב: "כשהייתי מוכרו בחנות היה נמכר שמרים עם השמן", ומשמע לפרש כפי שנתבאר בפנים; וכן מפורש בתוספות בד"ה לחודיה לא מוזבן.

וכאן ממשיכה הגמרא להביא את דברי אביי [שהקשתה הגמרא עליו תוך כדי הבאת דבריו]:

לדברי חכמים אסור לערב שמרים, והיינו טעמא דלא מקבל, ומשום דאמר ליה הלוקח למוכר: אי בעית לערובי מי הוה שרי לך, השתא נמי לא מקבילנא, [אילו היית רוצה לערב שמרים הלוא היה אסור לך, ואם כן איני מקבל פחת בשמן עבור השמרים].

אמר תמה ליה רב פפא לאביי: אדרבא איפכא מסתברא!?

לדברי חכמים: מותר לערב שמרים, והיינו טעמא דלא מקבל, משום דאמר ליה הלוקח למוכר: מדלא ערבת לי אחולי אחלית לי [היות ולא עירבת שמרים כפי שהיה מותר לך, הרי מחלת].

לדברי רבי יהודה: אסור לערב שמרים,⁽¹⁰⁾

אדם לחבירו: "צמד זה מכור לך", לא מכר לו את הבקר; ואם מכר לו את הבקר, שאמר לו: "בקר זה מכור לך", לא מכר לו את הצמד שעליהם.

רבי יהודה אומר: הדמים מודיעים! כיצד:

אם אמר לו הקונה למוכר: מכור לי צמד במאתים זוז, הרי הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז, וודאי שמכר לו הן את הצמד והן את הבקר במחיר זה.

וחכמים אומרים: אין הדמים ראייה, כי אף על פי שאין הצמד לבד שוה כל כך, אומרים אנו — מאחר שלא הזכיר אלא צמד — שהלוקח מוחל למוכר את יתרת הדמים.

הרי למדנו, שרבי יהודה אינו תולה במחילה אם לא פירש הלוקח בהדיא, והוא הדין בנידון שלנו, היות והמוכר לא אמר במפורש שהוא מוחל על זכותו לערב שמרים, אין תולים במחילה.⁽⁹⁾

בסוגיא בבא בתרא [עז ב] מוכח, שהמחלוקת היא אם דמים היא ראייה חזקה או לא, שהרי מבואר שם, שלכולי עלמא אם כולם קוראים לצמד "צמד", ולבקר "בקר", שאין כאן מחילה, והמחלוקת היא בכגון שרובם אכן קוראים כן, אבל יש מיעוט שקוראים לבקר "צמד", ונחלקו אם הדמים הם ראייה שכוונתו כהמיעוט, או שלא די בראיית הדמים כנגד הרוב; ואם כן משמע, שלרבי יהודה דמים מודיעים, והרי זה כמי שפירש בהדיא, ולכן יש תביעה ודאית, ואילו חכמים סוברים, דכיון שיש מיעוט מסייע למוחזק אין די בדמים, ראה שם ברשב"ם בד"ה ר"י; וראה מה שכתב שם עוד.

10. בתוספות נתקשו, שהיה לו לומר בטעמו של רבי יהודה, שהוא לשיטתו דלית ליה מחילה,

והלוקח בא לדרוש לוג וחצי שמן במקום לוג וחצי שמרים, וודאי שאינו יכול לדרוש כן כיון שמעולם לא קנה אותם, ו"מחילה" אין שייך להזכיר כאן כלל!?

וכתב על זה, שהיה אפשר לומר "דבזה שקנה והתנה לתת לו מאה לוג, היינו מאה לוג שמן הראוי לאכילה, אלא שיכול גם להיות מעורב עם שמרים, שגם זה ראוי לאכילה, אבל כשנותן לו שמן מוזקק בלי שמרים, נשאר חייב לו עוד לוג וחצי; אלא שלפי זה לא צריך לסברת מחילה, דהא יכול לזקק לתובעו תן לי עוד לוג וחצי שראוי לאכול, ולמה זה תלוי בפלוגתא דרבי יהודה וחכמים".

9. ב"ברכת אברהם" הקשה, שמסוגיינתו משמע, שהמחלוקת היא אם אדם מוחל או לא, ואילו

פקטים, ולמה אחזיר לך שמן בלי פקטים, ויהיו הפקטים בשבילי!?

אלא כך היא כוונת הברייתא:

כי היכי [כשם] **דמפקיד מקבל פקטים**, לוקח — שמכרו לו שמן סתם — **נמי מקבל פקטים**.

ותמהינן: ומי מקבל לוקח פקטים! ? והתניא: **רבי יהודה אומר**:

לא אמרו שמן עבור [מעורב בפקטים] **אלא למוכר בלבד**, כלומר: הפסד עכירת השמן היא למוכר, כי הלוקח זכאי לקבל שמן מזוקק, שהרי לוקח מקבל עליו לוג ומחצה שמרים בלא פקטים, כלומר: היות והלוקח לוקח בלוג ומחצה למאה לוג עבור השמרים, לכן זכאי הוא לקבל שמן ללא פקטים.

הרי מבואר בהדיא שאין הלוקח מקבל פקטים!?

ומשינין: **לא קשיא**, כי:

הא — דתניא שהלוקח מקבל פקטים — בכגון **דיחוב** ליה הלוקח **זוזי בתשרי**, וקא שקיל **מיניה בניסן כי מדה דתשרי**, [באופן

והיינו **טעמא דמקבל**, משום דאמר ליה המוכר ללוקח: **אי בעי לערובי**, הרי לא שרי לי לערובי לך, ואם כן, וכי קבולי נמי לא מקבלת! ? זבון וזבין תגרא איקרי! ? [אילו הייתי רוצה לערב לך שמרים, הרי לא הייתי יכול, ואם לא תקבל עליך את חסרון השמרים, אם כן מה ריוח יש לי, הלוא עיקר הריוח הוא בשמרים, והרי כך אומרים הבריות לשוטה: קנה ומכור בלי ריוח ותיקרא "תגר"]⁽¹⁾

תנא בברייתא:

אחד הלוקח ואחד המפקיד דינם שוה לענין פקטים [פסולת הגרעונים הצף על השמן], ומפרש לה ואזיל.

ומפרשינן: **מאי לפקטים?**

אילימא כי היכי דלוקח לא מקבל פקטים [כשם שאם מכר לו שמן סתם, אינו יכול לתת לו שמן עם פקטים], כך **מפקיד נמי לא מקבל פקטים** [אין יכול להחזיר שמן עם פקטים, אלא שמן מזוקק]; כך הרי אי אפשר לומר, כי:

ולימא ליה, יאמר לו הנפקד למפקיד: **פקטך מאי איעביד** לחו [וכי מה אעשה בפקטיך]! ? כלומר: הרי אתה הפקדת בידי שמן עם

וכמבואר סברא זו בגמרא לעיל אליבא דרבי יהודה; וראה מה שביארו בזה.

11. כתבו התוספות, שלפי דברי רב פפא, המשנה עוסקת באופן שלא היה מוצא למוכרו ביותר ממה שלקחו, [והלוקח יודע מזה], ולכך אומר המוכר ללוקח, על דעת כן קנית ממני, שהיית יודע שאעכב לוג ומחצה כדי שארויח

קצת.

ולפי פירושה צריך לומר, שעיקר קושיית רב פפא "אדרבא איפכא מסתברא", היא על שיטת חכמים, שודאי מסתבר לרב פפא, שיש לדון כאן משום מחילה, אבל על רבי יהודה לא שייך לומר: "אדרבא איפכא מסתברא", כיוון שלפי דברי רב פפא צריך לפרש שהמשנה עוסקת באופן מסויים מאד.

משום שהיתה במקום שהיא עלולה לישבר, וכיוצא בזה, ונשברה אפילו מתוך ידו, הרי זה פטור, שהרי באונס נשברה, והוא לא נעשה עליה גזלן להתחייב באונסיה.

ואם משהניחה — אחר שכילה תשמישו בה במקום משתמר — **נשברה**, כך הוא הדין:

בין שטלטלה לצורכו, ובין שטלטלה לצורכה, הרי זה פטור, ומשום שכשהניחה במקום המשתמר בבית, הרי זה כהשבת הגזילה, ושוב אינו חייב עליה מדין גזלן.

ואם יחדו לה הבעלים מקום בביתו של שומר, וטלטלה, ונשברה:

בין מתוך ידו ובין משהניחה [בגמרא יתבאר אם הניחה במקומה, או שהניחה שלא במקומה], אם טלטלה לצורכו, הרי זה חייב, ואם טלטלה לצורכה הרי זה פטור.

גמרא:

שנינו במשנה: אם משהניחה נשברה, בין לצורכו בין לצורכה פטור:

הא מני משנתנו רבי ישמעאל היא, דאמר: שומר שגנב מרשותו, לא בעינן דעת בעלים עצמם בהשבתה.

כלומר: אף שהגונב או גזול צריך הוא דעת

שנתן הלוקח כסף בתשרי כפי ערך השמן בתשרי שהוא מעורב בפקטים, והוא נוטל בניסן שמן מזוקק לפי ערך של השמן בתשרי, שהרי אז קיבל עליו הלוקח פקטים.

הא — דתניא שאין הלוקח מקבל פקטים — **דיחייב ליה זוזי בניסן** כשהשמן מזוקק, **וקא שקיל מיניה בניסן, כי מדה דניסן**, והוא נוטל בניסן כפי ערך של ניסן שהוא שמן מזוקק; ובאופן זה אינו מקבל עליו פקטים, כי הלוקח סתם והמוכר סתם אין מוכר אלא מזוקק.

מתניתין:

המפקיד חבית אצל חברו, ולא יחדו לה בעלים מקום, שלא אמרו לנפקד: "זוית זו השאילני, ושם תנוח חביתי", [ובגמרא יתבאר למה נקט "לא יחדו"], והגביהה וטלטלה הנפקד ונשתברה:

אם מתוך ידו נשברה באונס, כלומר: קודם שהשיבה, כך הוא הדין:

אם טלטלה הנפקד לצורכו [ונחלקו אמוראים בגמרא, מה הוא לצורכו], הרי זה חייב, כי משעה שטלטלה לצורכו נתחייב באונסיה כגזלן, וכפי שיתבאר הטעם בגמרא.⁽¹²⁾

ואם טלטלה הנפקד לצורכה של החבית

לגזולה כולה אלא על מנת ליטול ממנה רביעית, וחיובו הוא מדין "שולח יד בפקדון" שדינו כגזלן; ויש הסובר שחיובו הוא מדין "שואל שלא מדעת" שהוא כגזלן, וכגון שנטלה להשתמש בה ולא לגזול כולה או חלקה.

12. נחלקו בדבר אמוראים בדף מא א, יש הסובר שמדין גזלן מתחייב הוא, וכגון שנטלה על מנת לגזולה כולה [ובתוספות שם מבואר, שאפילו למאן דאמר זה, החיוב הוא משום שליחות יד]; ויש הסובר שנטלה שלא על מנת

הבעלים עצמם בלבד. (15)

דתניא:

שומר **הגונב טלה מן העדר** שניתן בידו כפקדון, **וסלע מן הכים** שניתן בידו לפקדון, הרי שכדי לקיים מצות השבה: **למקום שנגב**, לשם יחזיר, כלומר: כיון שהחזרה למקום שנגב משם, אף שלא ידעו הבעלים מהשבתו, יצא ידי השבה, שכבר נתקיימה מצות השבה בידעתו של השומר, שידיעתו כידיעת הבעלים, ופטור הוא מן האונסין, **דברי רבי ישמעאל**.

בעלים כשהוא משיב, ואם לא ידעו הבעלים בהשבתה, הרי הוא חייב באונסין, (13) מכל מקום כיון שהחזירו השומר והוא הרי יודע בהשבתה, הרי דעתו כדעת הבעלים; ואין אומרים: כיון שנגב, שוב אין הבעלים נותנים בו אימון וכלתה שמירתו, ולא ייפטר עד ששייבנה מדעת הבעלים, אלא: עדיין הוא שומר עליו, ודי בדעתו שלו.

ודלא כרבי עקיבא הסובר: שומר שנגב, כבר כלתה שמירתו, כי שוב אין הבעלים נותנים בו אימון, (14) ואין מועילה דעתו אלא דעת

עקיבא ובין רבי ישמעאל] גולן צריך דעת בעלים בהשבה, אלא דרבי ישמעאל סבר, שומר שנגב מרשותו, כל זמן שלא חסר כלום לא כלתה שמירתו, ועדיין הוא שומר של בעלים ודעתו כדעת הבעלים, הילכך למקום שנטל יחזיר; ורבי עקיבא סבר, שומר שנגב מרשותו כלתה שמירתו, וצריך להחזיר לדעת הבעלים; ועל פי דבריו נתבאר בפנים.

ב. אך הנה לשון הרי"ף כאן הוא: "הלכתא כרבי עקיבא דאמר בעינן דעת בעלים, אלא מיהו כי קא סבר רבי עקיבא דבעינן דעת בעלים, הני מילי בשומר שנגב וגזל מרשותו, וכגון המפקיד חבית אצל חברו וכיוצא בו דהכי אוקימנא בפרק הגזול ... בשומר שנגב מרשותו עסקינן, דרבי ישמעאל סבר: לא כלתה שמירתו, ולפיכך אינו צריך דעת בעלים, דאיהו במקום בעלים קאי, ורבי עקיבא סבר: כלתה לו שמירתו, ולפיכך צריך דעת בעלים, דהא איהו לא במקום בעלים קאי, וכאילו לא החזיר דאמי, דעדיין ברשותיה קיימא, אבל גניבא בעלמא, דשקיל לגניבותה מבי מריה [שאר גניבות שנגנבו מבית הבעלים], לא איפליגו ביה רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אלא הא מילתא

13. וכפי ששינונו במשנה בבבא קמא ק"ח א: "הגונב טלה מן העדר והחזירו, ומת או נגנב חייב באחריותו".

14. נתבאר על פי לשון רש"י בבבא קמא ק"ח ב ד"ה ר"ע סבר: "כיון שנעשה גנב כלתה שמירתו, דתו לא מהימן להו לבעלים"; וראה הרחבה בענין זה לקמן מא א בהערות.

15. ביאור מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא — לפי שיטת סוגייתנו — נתבארה בפנים על פי הריטב"א שכתב: "ומני רבי ישמעאל היא ... ואוקימנא בדוכתה בפרק הגזול [בבא קמא ק"ח ב], דפליגי בשומר שנגב מרשותו, והחזירה למקומה שלא מדעת הבעלים"; [ושם חשבה הגמרא מתחילה לפרש את מחלוקתם בגניבה מרשות בעלים, ואף שודאי צריכה היא דעת בעלים, מכל מקום נחלקו באופנים מסויימים אם צריך דעת בעלים].

ביאור נרחב במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא — לשיטת סוגייתנו — לפי הריטב"א, לפי הרי"ף והר"ן, ולפי רש"י:

א. כתב הריטב"א: ודכולי עלמא [בין רבי

רבי עקיבא אומר:

אבל אין די בדעתו של השומר, כי מאחר שגנב השומר, שוב אין הבעלים נותנים בו אימון וכלתה שמירתו, ושוב אין דעתו כדעת

מא-א צריך דעת בעלים עצמם שידעו בהשבתה,

שלדעת רבי עקיבא אין דעתו כדעת הבעלים, ומשום חסרון דעת בעלים אנו באים עליו; אלא פירש, שאם כלתה שמירתו "כאילו לא החזיר דאמי, דעדיין ברשותיה קיימא".

עוד תמוה: אם הלכה כרבי יוחנן, אם כן שומר שגנב מרשותו שהיא גניבה שלא לדעת בעלים, אין צריך דעת כלל, ובמה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא?!

ד. וכתב בזה הרמב"ן [במלחמות בבבא קמא, הובאו דבריו גם ב"אוצר מפרשי התלמוד" כאן]: אף שאין צריך השבה לדעת בעלים [כרבי יוחנן], מכל מקום צריך שתהא ההשבה לרשות בעלים, וכיון ששומר זה כלתה שמירתו, נמצא שכשהחזירה למקומה הראשון, לא לרשות בעלים החזיר, ולפיכך אין השבתו השבה עד שידיעו בה לבעלים, ולדעתם תהא מונחת ברשותו, וזהו שכתב הרי"ף [בבבא קמא שם] "כלתה לה שמירתו ולפיכך צריך דעת, דהא איהו לאו במקום בעלים קאי, וכאילו לא החזיר דמי, דעדיין ברשותיה קיימא", עכת"ד הרמב"ן שם, [ומיהו ב"שטי גבורים" כאן מפרש את שיטת הרי"ף באופן אחר].

ה. והיינו, שדעת בעלים הנצרכת כאן לרבי עקיבא הוא דין מיוחד בשומר, שהיות וכלתה שמירתו, נמצא שהשבה לרשותו אין זו השבה לרשות הבעלים, ולכן אם לא היתה ההשבה מדעת הבעלים [כלומר: לפי הוראת הבעלים] אין זו השבה, שהרי זה כמשיב לרשותו של אדם זר; אבל כשמשיב לרשות הבעלים עצמם, זה אינו ענין למה שהצריך כאן רבי עקיבא דעת בעלים, וזה הוא הדין המתבאר במשנה שם, ותלויה במחלוקת רב ושמואל ורבי יוחנן, אם בגניבה כעין זו שאינה מדעת בעלים, אם צריכה

מתניתין היא בפרק הגוזל, דתנן הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו, לא ידעו בו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור מלשלם, ואיפליגו בה רב ושמואל ורבי יוחנן, ופרישנא התם".

וביאור מה שהביא דברי רב ושמואל ורבי יוחנן, הוא: שנחלקו רב ושמואל עם רבי יוחנן בגניבה שהיתה שלא לדעת בעלים אם צריכה השבה מדעת בעלים כמו גניבה מדעת הבעלים, או שזו אינה צריכה כלל דעת בעלים; [ועוד נחלקו רב עם שמואל ורבי יוחנן בגניבה מדעת, האם צריכה דעת בעלים ממש, או די שמנו את כיסם ואת עדרם לאחר ההשבה ומצאום שלמים והוא הנקרא: "מנין פוטר"], ופסק הרי"ף שם כרבי יוחנן בגניבה שלא מדעת בעלים, שהיא אינה צריכה דעת בעלים כלל.

ג. ולכאורה צריך ביאור לשון הרי"ף, שכתב: "אלא מיהו כי קא סבר רבי עקיבא דבעינן דעת בעלים, הני מילי בשומר שגנב וגזל מרשותו, וכגון המפקיד חבית אצל חבירו וכיוצא בו", ולכאורה תמוה, שהרי כך היה לו לומר: "אלא מיהו כי קא סבר רבי ישמעאל לא בעינן דעת בעלים, הני מילי בשומר שגנב וגזל מרשותו", שהרי כך הוא הפירוש לפי הריטב"א ורש"י, שבכל מקום צריך דעת בעלים, ורק שבשומר יש כאן דעת השומר שהיא כמו דעת הבעלים; ואילו הרי"ף כתב בהיפוך, ומשמעות לשונו היא: אפילו רבי עקיבא לא הצריך דעת בעלים אלא דוקא בשומר, ולא בגנב שגנב מבית הבעלים.

עוד מדוקדק בלשון הרי"ף, שלא כתב כמו הריטב"א ורש"י, שהנידון אם כלתה שמירתו או לא היא לענין אם "דעתו כדעת הבעלים",